

ARRITJA E BARAZISË GJINORE NË FINANCIMIN E PARTIVE POLITIKE NË SHQIPËRI

Të gjitha të drejtat e këtij dokumenti, përfshirë të drejtën e autorit, zotërohen nga Westminster Foundation for Democracy Limited (WFD) dhe mbrohen nga ligjet e zbatueshme ndërkombëtare dhe të Mbretërisë së Bashkuar. Ky dokument nuk mund të kopjohet, ndahet, përkthehet në një gjuhë tjetër, apo të përshtatet pa leje paraprake nga WFD.

Të gjitha të drejtat të rezervuara.

Informacioni dhe pikëpamjet e paraqitura në këtë raport janë të autorit/autorëve dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht opinionin zyrtar të WFD, financuesve të tij, apo Qeverisë së MB. As WFD, as ndonjë person që vepron në emër të tij nuk mund të mbahet përgjegjës për përdorimin që mund t'i bëhet informacionit që përmban ky dokument.

Autore:

Mirela Arqimandriti

Mars 2023

Tabela e Përmbajtjes

SHKURTIMET	4
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	5
HYRJE	6
FINANCIMI I PARTIVE POLITIKE NGA KËNDVËSHTRIMI GJINOR	7
MJETET PËR RRRITJEN E BARAZISË GJINORE NË FINANCIMIN E PARTIVE POLITIKE	8
NISMA NË NIVEL POLITIKASH	8
NISMA VULLNETARE TË PARTIVE	9
PRAKTIKA PREMTUESE	9
PRAKTIKA TË MIRA NGA PARTITË POLITIKE.....	9
FINANCIMI I PARTIVE POLITIKE DHE BARAZIA GJINORE NË SHQIPËRI	13
KUADRI LIGJOR DHE POLITIK.....	13
FINANCIMI POLITIK NË VEPRIM	14
ANALIZA E STATUTEVE TË PARTIVE POLITIKE	17
PARTIA DEMOKRATIKE.....	17
PARTIA SOCIALISTE.....	18
PARTIA E LIRISË	19
PËRFUNDIME	19
REKOMANDIME	20
ANEKSET	22
REFERENCAT DHE BIBLIOGRAFIA	23

Shkurtime

ALL	Lekë shqiptare
AWEN	Rrjeti i Fuqizimit të Grave Shqiptare
EMILY	“Early Money Is Like Yeast” (Paratë e Hershme Janë Si Tharm)
EOM	Misioni i Monitorimit të Zgjedhjeve
IDEA	Instituti Kombëtar për Demokraci dhe Asistencë Zgjedhore
IPU	Unioni Ndërparlamentar
ISP	Instituti i Studimeve Politike
KQZ	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve
LDGSH	Lidhja Demokratike e Gruas së Shqipërisë
MB	Mbretëria e Bashkuar
NDP	Partia e Re Demokratike e Kanadasë
ODIHR	Zyra e OSBE për Institucione Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut
OSBE	Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë
OSHC	Organizatë e Shoqërisë Civile
PD	Partia Demokratike e Shqipërisë
PS	Partia Socialiste e Shqipërisë
PV	Plani i Veprimit
SHBA	Shtetet e Bashkuara të Amerikës
WFD	Fondacioni i Westminster për Demokracinë

Përmbledhje Ekzekutive

Partitë politike luajnë një rol të rëndësishëm në zhvillimin demokratik. Prandaj, është thelbësore që ato t'i promovojnë gratë në listat e kandidatëve, t'u ofrojnë kandidatëve gra trajnimin dhe mbështetjen e duhur, si dhe të caktojnë fonde të përshtatshme për to. Në shumë shtete, përdorimi i kuotave partiake ka pasur sukses në rritjen e pjesëmarrjes së grave, por nuk mjafton për të siguruar përfaqësimin e vërtetë dhe zërin e tyre në politikë.¹ Analiza e zhvilluar në këtë raport tregon se:

- Nuk është arritur plotësisht transparenca në financimin politik/zgjedhor. Ka vend për të përmirësuar kuadrin ligjor si dhe zbatimin e dispozitave të lidhura me transparencën dhe llogaridhënien.
- Edhe pse parashikohen dhe aplikohen gjopa për partitë politike që nuk plotësojnë kuotat për zgjedhjet vendore dhe parlamentare, praktika ka treguar se ndonjëherë partitë preferojnë më mirë të paguajnë gjopat sesa të rrisin numrin e grave në listat partiake. Ka metoda dhe mjete të tjera që mund të hulumtohen dhe t'i shtohen legjislacionit ekzistues, si stimujt për partitë politike që përfshijnë më shumë gra në listat partiake, ulja e financimit për partitë politike që nuk përmbushin kuotat gjinore etj.
- Partitë politike kanë disa parime bazë në statutet e tyre për të promovuar barazinë gjinore në strukturat partiake. Shumica e partive politike të analizuar përbajnë dispozita për barazinë gjinore në strukturat e tyre dhe kanë krijuar madje edhe forume grash. Megjithatë, përtej këtyre dispozitave, nuk ekziston një strategji e qartë për fuqizimin e grave brenda partisë.
- Nuk ka mekanizma të qëndrueshëm financimi për forumet e grave apo programe trajnimi të synuara për gratë candidate që financohen drejtpërdrejt nga partia, as programe të tjera që synojnë të rrisin financimin dhe aftësitë e kandidatëve gra. Shumica e programeve që ekzistojnë zhvillohen nga Organizatat e Shoqërisë Civile dhe nga fondacione e donatorë të ndryshëm. Partitë politike në Shqipëri mund dhe duhet të bëjnë më shumë për t'i fuqizuar në mënyrë kuptimplote gratë që janë tashmë në parti si dhe për të tërhequr gra të tjera, veçanërisht nga zonat rurale.
- Partitë politike nuk kanë bërë një analizë të plotë të strukturave, statuteve, procedurave dhe funksionimit të tyre me lente gjinore. Prandaj, rekomandohet një auditim gjinor për të kuptuar më mirë boshllëqet dhe praktikat e mira ekzistuese dhe për të gjetur zgjidhje konkrete për adresimin e mangësive dhe zgjerimin e praktikave të mira.

¹ Rrjeti ndërkombëtar i njohurive të grave në politikë. Pa datë. Praktikant më të mira të përdorura nga partitë politike për të promovuar gratë në politikë. Online: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf

Hyrje

Gratë dhe komunitetet e tjera të marginalizuara vazhdojnë të përballen me pengesa dhe sfida në përfaqësimin politik. Një prej tyre është mungesa e qasjes në financimin politik, si nga burimet partiake ashtu edhe nga rrugët e jashtme.² Në vitin 2020, gratë përfaqësonin mesatarisht vetëm 25% të deputetëve në mbarë botën. Nëse progresi vazhdon me këtë ritëm, do të duhen rreth 48 vjet për të arritur barazinë gjinore në politikë.

Financimi publik i orientuar drejt gjinisë është njëra nga qasjet për rritjen e përfaqësimit të grave në politikë. Lidhja e sasisë së financimit me nivelin e barazisë gjinore në listat e kandidatëve ose caktimi i një pjese të financimit publik për barazinë gjinore ka potencialin ta mbështesë dhe ta rrisë përfaqësimin e grave. Shqipëria është ndër vendet e pakta që kanë ndërmarrë një qasje të tillë dhe të dhënat tregojnë se ka pasur një rritje të vazhdueshme të numrit të grave të zgjedhura në parlament që nga fillimi i viteve 1990.

Pavarësisht këtyre përmirësimeve ligjore dhe hapave konkretë për të siguruar përfaqësim të barabartë midis burrave dhe grave në politikë, vendi ende mbetet prapa. Gratë nuk kanë të njëjtën qasje në burime financiare, gjë që rrjedh nga punët me pagë përgjithësisht më të ulët, aksesin më i pakët në prona, asetet financiare dhe burime të tjera që nevojiten gjatë zgjedhjeve. Gratë gjithashtu mbeten prapa burrave për sa i përket vizibilitetit gjatë zgjedhjeve, siç është theksuar në raportet e mëpasshme zgjedhore të OSBE/ODIHR. Fakti që fushatat zgjedhore janë bërë më të kushtueshme, me kalimin e kohës e bën edhe më të vështirë aksesin në financim politik, veçanërisht nga burime private.

Gratë përfaqësojnë gjysmën e popullsisë së vendit dhe zërat e perspektiva e tyre janë thelbësore për të garantuar që politikat publike t'u përgjigjen nevojave të ndryshme të burrave dhe grave. Ky raport do të thellohet në mekanizmat ligjorë dhe të tjerë, për financimin politik në Shqipëri dhe ndikimin e tyre në përfaqësimin e grave. Kapitulli i parë do të fokusohet në një perspektivë teorike dhe praktike të financimit politik gjinor dhe praktikave premtuese në vende të tjera të botës. Seksioni i dytë i raportit do të analizojë kuadrin ligjor aktual në Shqipëri dhe do të kombinojë dispozitat për financimin politik dhe transparencën. Një analizë e thelluar e statuteve të partive politike nga perspektiva gjinore do të ndihmojë në identifikimin e mangësive dhe do të ofrojë rekomandime për institucionet publike dhe partitë politike. Raporti do të përmbillet me një sërë rekomandimesh të nevojshme për të mbështetur përfaqësimin e grave në politikë, transparencën e financimit politik, si dhe procedura e rregulla partiake për avancimin e grave brenda partisë dhe në postet e zgjedhura. Një sondazh i 300 deputetëve i kryer nga Unioni Ndërparlamentar (IPU) ka zbuluar se një nga faktorët më të rëndësishëm që i pengon gratë të hyjnë në politikë është mungesa e financimit për të konkurruar fushatat elektorale.³ Në praktikë, jo të gjitha partitë politike promovojnë barazinë gjinore apo respektojnë zotimet e platformave të tyre dhe pak gra mbajnë poste të larta vendimmarrëse në radhët e tyre.⁴ Siç

² IDEA. 2020. Reformat e financave politike: Si t'u përgjigjemi sfidave të politikave të sotme. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/political-finance-reforms.pdf>

³ Ballington, Julie, Barazia në Politikë: Një Sondazh i Grave dhe Burrave në Parlamente, Unioni Ndërparlamentar, Gjenevë, Zvicër, 2008, f. 18

⁴ Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim dhe Instituti Kombëtar Demokratik për Çështjet Ndërkombëtare. Fuqizimi i grave për parti më të forta politike. Një udhëzues praktikash të mira për të promovuar pjesëmarrjen politike të grave. Online: Empowering-Women-PolitParties-ENG_0.pdf (ndi.org)

pritet, mbështetja e partisë në pushtet është një nga faktorët më të rëndësishëm për prezantimin dhe miratimin e ligjeve të lidhura me gjininë.⁵

Financimi i partive politike nga këndvështrimi gjinor

Partitë politike qëndrojnë në ballë të zhvillimit demokratik, ato zgjedhin se kush do të kandidojë në zgjedhje dhe marrin vendime për të ardhmen që ndikojnë në çdo pjesë të shoqërisë. Barazia gjinore brenda partive politike përmirëson demokracinë e tyre të brendshme, rrit përfshirjen dhe drejtësinë, si dhe rrit gjasat për një qeverisje më transparente, të drejtë dhe të përgjegjshme brenda partisë,⁶ gjë që mund të përkthehet në një qeverisje më transparente, të drejtë dhe të përgjegjshme në përgjithësi.

Rritja e barazisë gjinore brenda partive politike përmirëson demokracinë e tyre të brendshme. Sigurimi i përfshirjes dhe drejtësisë nga këndvështrimi gjinor në funksionimin e një partie politike rrit gjasat për një qeverisje më transparente, të drejtë dhe të përgjegjshme brenda partive. Për më tepër, promovimi i barazisë gjinore brenda partive politike ka gjasa të përmirësojë imazhin dhe pozitën e tyre publike, t'i bëjë ato më tërheqëse për votues më të shumtë dhe më të larmishëm, si dhe të përmirësojë axhendat politike duke marrë në konsideratë pikëpamje dhe inpute më të larmishme. Këto karakteristika i ndihmojnë partitë të rriten duke u shndërruar në organizata politike më efektive dhe legjitime.

Në terma më konkretë, një politikë e barazisë gjinore i ndihmon partitë politike:

- të identifikojnë pabarazitë gjinore si një pengesë madhore ndaj pjesëmarrjes së barabartë politike;
- të ofrojnë një drejtim dhe masa politike të qarta e koherente për promovimin e barazisë gjinore në politikë;
- të integrojnë barazinë gjinore në vizionin e tyre dhe në misionet dhe planet strategjike;
- të identifikojnë objektiva specifike në përputhje me fushat kryesore të organizimit dhe funksionimit të brendshëm;
- të vendosin objektiva të matshëm dhe mekanizma të zbatimit; dhe
- të zhvillojnë mekanizma të brendshëm të llogaridhënies për përmbushjen e këtyre objektivave.

Financimi publik me orientim gjinor kontribuon në arritjen e barazisë gjinore brenda partive politike. Ai u ofron partive mjetet dhe stimujt e nevojshëm për të përfshirë më shumë gra si kandidatë elektorale; për të përmirësuar kapacitetin e grave individuale në zhvillimin e fushatave të suksesshme; dhe për të ndërmarrë punime strategjike brenda partive për përmirësimin e qëndrimeve dhe mbështetjes ndaj barazisë gjinore.

⁵ Kombet e Bashkuara DPKO/DFS, Udhëzues i Përbashkët mbi Zgjerimin e Rolit të Grave në Proceset Zgjedhore Post-Konflikt,

DPKO/DFS, New York, USA, 2007, f. 28

⁶ International IDEA. 2016. Një kornizë për zhvillimin e politikave gjinore për partitë politike. Online:

<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/a-framework-for-developing-gender-policies-for-political-parties.pdf>

Mjetet për rritjen e barazisë gjinore në financimin e partive politike

Me kalimin e kohës janë zhvilluar disa metoda dhe mjete si përgjigje ndaj nënpërfaqësimit të grave në politikë. Ka masa të iniciuara vullnetarisht nga partitë politike, si dhe të tjera që kanë të bëjnë me stimujt dhe kufizimet që qeveritë vendosin në formën e mekanizmave të financimit me orientim gjinor.

Nisma në nivel politikash

Përdorimi i kombinimit të stimujve dhe masave ndëshkuese për të nxitur partitë politike të promovojnë gratë në poste publike është shndërruar në një mjet popullor që ushtrohet nga qeveritë në mbarë botën. Disa nga stimujt përfshihen në kushtetutat e shteteve, ndërsa të tjerët bëjnë pjesë në ligje zgjedhore dhe rregullore të partive.⁷ Masat e iniciuara nga politikëbërësit përfshijnë si stimuj për partitë që rrisin barazinë gjinore, ashtu edhe gjoba për mospëmbushjen e këtyre angazhimeve. Studimet tregojnë se një numër në rritje vendesh po përdorin financimin publik të partive politike dhe fushatave zgjedhore për të inkurajuar barazinë gjinore. Financimi publik me orientim gjinor ka dy qasje të ndryshme. Së pari, e drejta e një partie politike për të përfituar një sasi të caktuar financimi publik (ose të gjithin) është e lidhur me nivelin e barazisë gjinore midis kandidatëve që ajo vendos në zgjedhje (apo që arrijnë të zgjidhen). Së dyti, një pjesë e caktuar e fondeve publike që merr një parti politike është e lidhur zyrtarisht me dispozitat që lidhen me gjininë, ose e caktuar për aktivitete të lidhura me gjininë, duke përfshirë trajnimin dhe zhvillimin e anëtareve femra, zhvillimin e një plani veprimi gjinor, ose sensibilizimin gjinor brenda radhëve të partive politike.⁸

Duke e lidhur sasinë e financimit publik me nivelin e barazisë gjinore mes kandidatëve që një parti politike vendos për zgjedhje ose duke caktuar një pjesë të financimit publik për aktivitete të lidhura me gjininë, rregulloret e financave politike mund të mbështesin pjesëmarrjen e grave në politikë. Përafërsisht 30 vende kanë financime të tilla publike me orientim gjinor, duke përfshirë Shqipërinë, Brazilin, Kosta Rikan, Francën, Gjeorgjinë, Kenian dhe Korenë e Jugut. Disa mjete të tjera që qeveritë përdorin përfshijnë:

- Kufizime në donacionet për fushatat – kufizojnë shumat e kontributeve me ligj në mënyrë që të krijojnë barazi mes burrave dhe grave. Hulumtimet kanë treguar se burrat kanë më shumë akses në financim, si rrjedhim ata janë në gjendje të mbledhin më shumë fonde për fushatat e tyre.
- Vendosja e tavanit mbi shpenzimet e fushatave – në mënyrë të ngjashme me kufizimet për donacionet e fushatave, qeveritë po kufizojnë gjithashtu shpenzimet e fushatave në përpjekje për të kontrolluar kostot e përfshirjes në politikë, në mënyrë që të rritet numri i grave që mund të hyjnë në fushën politike.

⁷ Rrjeti ndërkombëtar i njohurive të grave në politikë. Pa datë. Praktikant më të mira të përdorura nga partitë politike për të promovuar gratë në politikë . Online:

https://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf

⁸ Rrugët për shoqëritë paqësore, të drejta dhe gjithëpërfshirëse, reformimi i financave politike për më shumë diversitet politik në postet politike. (New York: Qendra për Bashkëpunim Ndërkombëtar, 2021), gjendet në <https://www.sdg16.plus/>

- Ndalimet e reklamave të paguara – promovojnë metoda më modeste të zhvillimit të fushatave, veçanërisht për të inkurajuar gratë nga komunitetet e vogla dhe rurale që të bëjnë fushatë dhe të zgjidhen. Këto janë në përputhje me masat e tjera për të krijuar barazi.

Nisma vullnetare të partive

Partitë politike nuk kanë gjithmonë nevojë për stimuj apo shtytje nga politikëbërësit për të rritur përfaqësimin e grave në radhët e tyre. Ka edhe nisma që partitë politike i nisin vetë. Në fakt, në disa vende (si Kanadaja, Panamaja e përmendur më poshtë) partitë politike kanë marrë masa aktive për të barazuar kushtet për kandidatet gra. Disa nga këto masa përfshijnë zvogëlimin ose heqjen e tarifave të nominimit dhe krijimin e mekanizmave të synuar për mbledhjen e fondeve, krijimin e fondeve për të trajnuar dhe mbështetur gratë candidate ose për t'u ofruar atyre subvencione ose kontribute në natyrë, si mbështetja për kujdesin e fëmijëve ndaj transportit dhe materialeve të fushatës, si dhe vendosjen e tavaneve për nominimet dhe shpenzimet e fushatës.⁹

Studimet tregojnë se ofrimi i trajnimeve të bazuara në aftësi, veçanërisht në tema të lidhura me fushatën, është i dobishëm për gratë candidate. Partitë politike ofrojnë trajnime për gratë që janë anëtare të partisë dhe, në disa raste, për gratë candidate në vend. Ofrimi i trajnimeve për gratë është një strategji veçanërisht popullore për partitë që nuk përdorin kuota (veçanërisht partitë konservatore).¹⁰ Partitë politike mund të ndërmarrin gjithashtu hapa për të mbështetur gratë, të tilla si financimi i kujdesit për fëmijët dhe shpenzimeve të udhëtimit dhe duke siguruar që fondet qendrore të përdoren në mënyrë të drejtë për të financuar fushatat.¹¹

Praktika premtuese

Ka një mori nismash, politikash, mjetesh dhe procedurash të zhvilluara në mbarë botën për të adresuar nënpërfaqësimin e grave në politikë. Ndërkohë që Shqipëria ka ndërmarrë hapa të rëndësishëm në kuadrin e saj ligjor, ky seksion do të fokusohet në nisma të tjera që kanë qenë të suksesshme dhe që veçanërisht partitë politike mund t'i konsiderojnë për t'i përdorur në strukturat e tyre.

Praktika të mira nga partitë politike

Në Panama, Partia Panameze ka një dispozitë që cakton 30% të totalit të fondeve të trajnimit të partisë, posaçërisht për trajnimin e grave. Paratë i ndahen dhe shpërndahen nëpërmjet Sekretariatit Kombëtar për Gratë, i cili ka një strukturë të fuqishme brenda partisë. Në një

⁹ Rugët për shoqëritë paqësore, të drejta dhe gjithëpërfshirëse, reformimi i financave politike për më shumë diversitet politik në poste politike. (New York: Qendra për Bashkëpunimin Ndërkombëtar, 2021), gjendet në <https://www.sdg16.plus/>

¹⁰ Rrjeti ndërkombëtar i njohurive të grave në politikë. Pa datë. Praktikrat më të mira të përdorura nga partitë politike për të promovuar gratë në politikë. Online: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf

¹¹ OSCE/ODIHR. 2016. Përmbledhje e praktikave të mira për avancimin e pjesëmarrjes politike të grave në rajonin e OSBE-së. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/224206.pdf>

këndvështrim të ngjashëm, partitë politike në Kosta Rika dhe Panama kanë rregullore të brendshme që përcaktojnë burime financiare për aktivitetet e grave brenda partive dhe proceseve zgjedhore. Në rastin e Kosta Rikas, ligji kombëtar që promovon barazinë sociale, “Ley de Promoción de la Igualdad Social”, i sanksionuar në vitin 1990, nxiti masa inovative brenda një sërë partish. Statutet e a.) Liberación Nacional (neni 171 i reformuar në maj/97), b.) Movimiento Libertario (neni 72), c.) Partido Acción Ciudadana (neni 37) dhe d.) Partido Unidad Social Cristiana (neni 52) caktojnë burime financiare për trajnimin e grave kandidate. Në Panama, El Partido Arnulfista (Partia Arnulfista) vendosi në statutin e saj të brendshëm caktimin e 30% të subvencioneve shtetërore për trajnimin politik të grave. Gratë mund t'i përdorin këto burime në forume, seminare, kongrese dhe aktivitete të tjera trajnimi që promovojnë barazinë gjinore.

Krahas adresimit të barazisë gjinore në statutet dhe rregulloret e saj, Partia e Veprimtari Qytetar në Kosta Rika krijoi gjithashtu një Zyrë Prokurorie për Barazinë Gjinore, e cila ka për detyrë të monitorojë, raportojë dhe këshillojë mbi mënyrën se si zbatohen rregulloret.¹²

Partitë politike mund të miratojnë gjithashtu politika dhe masa të veçanta që u ofrojnë kandidatëve gra ndihmë financiare gjatë fushatave dhe gjatë kohës që mbajnë poste publike. Për shembull, Partia Demokratike e Re (NDP) në Kanada ka një program ndihme financiare që u lejon grave dhe kandidatëve të pakicave të rimburohen deri në 500 dollarë kanadezë për shpenzimet e kujdesit për fëmijët të bëra gjatë kërkimit të nominimit, 500 dollarë kanadezë për shpenzimet e udhëtimit në distrikte elektorale gjeografikisht të mëdha, si dhe 500 dollarë kanadezë shtesë për kostot e kandidimit në distrikte elektorale ku personi që mban aktualisht postin nga NDP po tërhiqet. Programe të tilla asistence mund t'i ndihmojnë kandidatet gra jo vetëm të mbulojnë disa nga shpenzimet e fushatës, por edhe të çlirohen nga shqetësimet për mirëqenien e anëtarëve të familjes dhe kolegëve të tyre.

Partia Liberale Kanadeze përdor fondin e partisë për të financuar fushatat e kandidatëve dhe u ofron kandidatëve subvencione që përfshijnë kosto kompensimi të kujdesit për fëmijët gjatë aktiviteteve zgjedhore, rimbushim të shpenzimeve të udhëtimit, kostot e printimit të materialeve, etj. Krijimi i rrjeteve për mbledhjen e fondeve për të mbështetur fushatat e kandidatëve femra është një masë e ndërmarrë shpesh në MB, Kanada, Australi, SHBA, si vende ku është e rëndësishme të sigurohen fonde në fazën fillestare të nominimeve partiake. Një shembull i mirë i rrjetëzimit të donacioneve është lista EMILY (Early Money Is Like Yeast), një komunitet online i krijuar për të ndihmuar gratë në nominimet për pozicione në Partinë Demokratike të Shteteve të Bashkuara.

Një shembull tjetër vjen nga Suedia, nga Federata e Grave Socialdemokrate e quajtur “S-Kvinnor” e Partisë Socialdemokrate në Suedi.¹³ Klubi i Grave Socialdemokrate u themelua në 1892 në Stokholm dhe në 1920 u kthye në Federatën e Grave Socialdemokrate në Suedi me përfaqësuese nga 120 klube të grave. Gjatë dekadave të para S-kvinnor luftoi për kujdesin ndaj fëmijëve, të drejtën e grave për arsim, pagë të barabartë, të drejtën e grave për abort dhe kundër prostitucionit. Që atëherë, S-kvinnor kanë promovuar dhe ende promovojnë, për shembull, lejen prindërore të ndarë në mënyrë të barabartë, të drejtën për punësim me kohë të plotë, kushte më të mira pune dhe të drejtën e grave për pushtet. S-kvinnor gjithashtu kërkon që

¹² Freedom House, Kosta Rika. Online: <https://freedomhouse.org/country/costa-rica/freedom-world/2021>

¹³ Kërkesat e S-Kvinnor. Online: <https://s-kvinnor.se/wp-content/uploads/2022/02/S-kvinnor-Demands.pdf>

të jepen më shumë burime për të luftuar dhunën e burrave ndaj grave dhe fëmijëve, duke përfshirë vrasjet për nder.

Kutia 1

Mënyra e funksionimit të S-kvinnor

Kongresi S-kvinnor zhvillohet çdo 2 vjet. Ai është organi më i lartë vendimmarrës dhe vendos orientimin politik për vitet e ardhshme. Udhëheqja e organizatës (presidentja, bordi dhe sekretarja e përgjithshme) zgjidhet nga kongresi.

S-kvinnor ka rreth 250 klube lokale që përbëjnë pjesën më të rëndësishme të organizatës.

Klubet punojnë me edukimin politik, debate politike, ndikojnë në politikën lokale dhe marrin pjesë në projekte solidariteti ndërkombëtare. Klubet janë të organizuara në 26 distrikte.

Të gjitha anëtarët e S-kvinnor janë anëtarë të Partisë Socialdemokrate, por jo të gjitha anëtarët e partisë janë pjesë e S-kvinnor. Nuk është anëtarësim automatik, por një zgjedhje aktive.

Aktivitetet e S-kvinnor financohen nga tarifat e anëtarësimi, kontributet e Partisë Socialdemokrate dhe grantet qeveritare.

Më poshtë vijon mënyra se si S-Kvinnor mbledh fonde nga anëtarësimi dhe çfarë u ofron njerëzve që e mbështesin:

Si një anëtarë e S-Kvinnor ju mund të:

- Merrni pjesë dhe ndikoni në politikën tonë.
- Mundësi trajnimi në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar.
- Mundësi për t'u zgjedhur si administrues i besuar.
- Revista e anëtarëve të S-Kvinnor "Filladi i Mëngjesit".
- Komunitet me gra nga i gjithë vendi në luftën feministe.

Burimi: [About us – S-Kvinnor](#)

Praktikat më të mira nga masat e politikave

Duke pasur parasysh se financimi publik rregullohet me ligj, dhe shumë shpesh nuk ka rregulla për përdorimin e fondeve, partitë politike janë të lira të ndajnë një përqindje ose pjesë të veçantë të këtyre fondeve për aktivitetet që synojnë fuqizimin e grave. Disa vende e përshkruajnë përqindjen e detyrueshme që partitë politike duhet të ndajnë për fuqizimin e grave (p.sh. në Itali dhe Brazil, partitë duhet të investojnë të paktën 5% të fondeve të alokuara në forcimin e kapaciteteve të kandidateve dhe politikaneve femra).

Në Kili, shteti ofron ndihmë financiare drejtpërdrejt për kandidatet femra si edhe nëpërmjet partive që i kandidojnë ato. Në Francë, partitë politike penalizohen nëpërmjet reduktimit të financimit shtetëror nëse nuk respektojnë kuotën e barazisë së vendit. Në Irlandë, partitë penalizohen financiarisht nëse dështojnë në zbatimin e kuotës dhe në Korenë e Jugut, partive u jepet një shpërblim financiar për zbatimin e suksesshëm të kuotave.¹⁴

¹⁴ Murray, Rainbow & Muriaas, Ragnhild & Wang, Vibeke. (2021). Hyrje editoriale: Gjinia dhe financimi politik. Revista Ndërkombëtare e Shkencave Politike. 44. 019251212110409. 10.1177/01925121211040961.

Në Kroaci në vitin 2001 ligji për partitë politike futi një aspekt të orientuar nga gjinia në sistemin ekzistues të financimit publik për partitë politike. Partitë parlamentare marrin fonde publike në raport me numrin e deputetëve që ka partia. Amendamenti u siguron partive politike një shtesë prej 10% të financimit publik të parashikuar, për çdo kandidat të zgjedhur nga gjinia e nënpërfaqësuar. Nuk ka kufizime se si partitë politike i përdorin fondet publike që marrin.¹⁵

Në Francë, një reformë ligjore e vitit 2000 në vend të kuotave të qarta futi konceptin e barazisë gjinore në legjislacionin francez dhe sistemi ndonjëherë përshkruhet si një kuotë “de facto”. Dispozita nënkuptonte që nëse hendeku gjinor midis të gjithë kandidatëve të paraqitur nga një parti politike ishte më i madh se 2% (në praktikë më i madh se 51% burra dhe 49% gra), financimi publik i marrë nga ajo parti do të reduktohej. Fillimisht reduktimi u vendos për gjysmën e atij hendeku, më vonë u rrit në dy të tretat dhe që nga viti 2014 ka qenë 1.5 herë më i madh se hendeku. Kjo do të thotë se, nëse një parti emëron 60% burra dhe 40% gra (një diferencë prej 20 për qind), financimi publik i saj zvogëlohet me 30% dhe nëse partia nuk do të nominonte asnjë grua atëherë do ta humbiste të gjithë financimin publik që përndryshe do të kishte marrë.¹⁶ Përveç financimit publik të partive politike, kandidatët meshkuj dhe femra që fitojnë të paktën 5% të votave dhe u miratohen raportet financiare, mund të rimbursohen për jo më shumë se 50 për qind të shpenzimeve të fushatës së tyre, duke përjashtuar çdo kontribut personal të hedhur për fushatën e tyre.

Në Portugali partitë politike me më shumë se 67% të kandidatëve të tyre të së njëjtës gjini (kuota prej 33% e vendosur në Aktin e Barazisë) humbasin 25 për qind të financimit publik që përndryshe do të kishin të drejtë për ta marrë. Kjo gjobë rritet me një ulje prej 50 për qind të fondeve nëse më shumë se 80% e kandidatëve që konkurrojnë janë të së njëjtës gjini. Prandaj Portugalia ka një mekanizëm të pazakontë sanksionimi me dy hapa.

Në Gjeorgji, partitë politike që kanë 3 kandidate gra për çdo 10 kandidatë, marrin një fond shtesë prej 30% të financimit. Në Moldavi, partitë me 40% kandidate gra marrin një shtesë prej 10% të financimit publik, plus një shumë të paspecifikuar për secilën grua të zgjedhur. Në Meksikë, secila parti politike është e detyruar të caktojë 2% të financimit publik vjetor për trajnimin, promovimin dhe zhvillimin e grave udhëheqësve. Një stimul tjetër interesant është koha e mediave pa pagesë që iu ofrohet partive politike që promovojnë gratë kandidate.¹⁷

¹⁵ International IDEA. 2018. Financat Publike me fokus Gjinor për Partitë Politike. Një analizë krahasuese. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/gender-targeted-public-funding-for-political-parties.pdf>

¹⁶ Si më sipër

¹⁷ Rrjeti Ndërkombëtar i Njohurive mbi Gratë në Politikë (Pa datë). Praktikata e Sukseshme të përdorura nga gratë në politikë. Online: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf

Financimi i partive politike dhe barazia gjinore në Shqipëri

Kuadri ligjor dhe politik

Neni 9/3 i Kushtetutës kërkon që burimet financiare dhe shpenzimet e partive politike të bëhen publike. Rregullat e detajuara për financimin e partive politike dhe fushatat zgjedhore përcaktohen në (i) ligjin për partitë politike dhe në (ii) Kodin Zgjedhor, i cili është rishikuar në vitet 2017 dhe 2020 për të rritur transparencën dhe përgjegjshmërinë e financimit të partive politike. Siç u vu re edhe në raportin e fundit të ODIHR-it për zgjedhjet e vitit 2021 në Shqipëri, ndryshimet në ligjin për partitë politike të vitit 2020 e sollën atë në përputhje me Kodin Zgjedhor, duke eliminuar mosmarrëveshjet në lidhje me financimin e partive politike.

Sipas legjislacionit shqiptar, partitë politike dhe kandidatët e tyre mund të marrin fonde vetëm nga:

- Personat jo publikë juridikë dhe fizikë vendas.
- Buxheti i shtetit.
- Veprimtaria e partisë.
- Financimi nga shtetet e huaja, nga personat juridikë ose fizikë të huaj, si dhe nga persona juridikë publikë vendas është i ndaluar.

Kandidatët mund të financojnë fushatën e tyre zgjedhore edhe nga fondet e tyre vetjake, donacionet nga qytetarët shqiptarë, subjekte juridike apo/dhe kredi bankare. Donacionet, përfshirë ato në natyrë (in kind), kufizohen në 1 milion lekë. Kontributet mbi 50,000 lekë duhet të bëhen nëpërmjet një llogarie bankare të caktuar. Shpenzimet totale të një partie për fushatën nuk mund të tejkalojnë 167,480,000 lekë; ndërsa shpenzimet e kandidatëve të pavarur nuk mund të kalojnë 27,913,000 lekë. Financimi i fushatës nga palët e treta nuk është i rregulluar me ligj.

Ky fond ndahet sipas rregullave të mëposhtme:

- 70% e buxhetit merret nga partitë parlamentare në përputhje me numrin e deputetëve që kanë;
- 20% e buxhetit u shpërndahet në mënyrë të barabartë partive që kanë mbi 10 mijë vota;
- 10%, sipas përqindjes së fituar nga partitë politike që kanë marrë pjesë në zgjedhjet e fundit parlamentare dhe kanë fituar mbi 1% të votave në shkallë vendi.

Për financimin vjetor, partitë politike duhet të paraqesin një raport pranë Komisionit Qendror të Zgjedhjeve (KQZ), jo më vonë se data 31 mars e vitit vijues, i cili përmban:

- burimet e financimit të bazuara në një format të standardizuar dhe të miratuar nga KQZ-ja;
- shpenzimet e bazuara në formatin e standardizuar dhe të miratuar nga KQZ-ja;
- subjektet që janë në lidhje direkte ose indirekte me partitë politike ose që janë nën kontrollin e tyre të cilat deklarohen nga vetë partia politike..

Çdo parti politike duhet të regjistrojë në një regjistër të veçantë, sipas formatit të miratuar nga KQZ-ja, shumën e fondeve të marra nga çdo person fizik ose juridik, si edhe të dhënat që lidhen me identifikimin e qartë të dhuruesit. Në çdo rast, dhuruesi, në momentin e dhurimit, duhet të nënshkruajë një deklaratë dhurimi, sipas formatit të miratuar nga KQZ-ja. Lista e personave që

dhurojnë shuma jo më pak se 100 mijë lekë, si dhe vlerat përkatëse, duhet të bëhen gjithmonë publike.

Gjatë zgjedhjeve, subjektet zgjedhore janë të detyruara që brenda 60 ditëve nga shpallja e rezultateve të zgjedhjeve, të paraqesin në KQZ një raport financiar për fushatën zgjedhore. Raporti, si rregull, duhet të përmbajë informacione për:

- çdo donacion, hua ose kredi që i është dhënë partisë dhe kandidatëve të saj gjatë fushatës zgjedhore, gjashtë muaj para fushatës si dhe burimin e tij, duke përfshirë donacionet ose shërbimet në natyrë;
- të ardhurat për qëllime të fushatës zgjedhore nga të gjitha burimet e tjera të lejuara;
- të gjithë zërat e shpenzimeve për qëllime të fushatës zgjedhore;
- bilanci i aktiveve dhe detyrimeve të partisë politike për periudhën nga dekretimi i datës së zgjedhjeve deri në datën e zgjedhjeve.

Edhe pse ka pasur përmirësime të rëndësishme në kuadrin ligjor në vitet e fundit, ende ekzistojnë mospërputhje dhe standarde të pakënaqshme për sigurimin e llogaridhënies dhe transparencës të cilat nuk janë përmbushur plotësisht. Siç tregon raporti i fundit i ODIHR për zgjedhjet e vitit 2021 në Shqipëri:

1. Mungesa e një raportimi të ndërmjetëm për të ardhurat dhe shpenzimet e fushatës kufizon transparencën dhe aftësinë e zgjedhësve për të bërë zgjedhje të informuara. Si rezultat, është e nevojshme që partitë politike të jenë më transparente në raportimin e të ardhurave dhe shpenzimeve të fushatës së tyre përpara ditës së zgjedhjeve, në mënyrë që zgjedhësit të kenë një kuptim më të mirë të kostove dhe burimeve të fushatës së tyre.¹⁸
2. Edhe pse KQZ-ja ka për detyrë të mbikëqyrë respektimin e rregullores së financimit të fushatës, ODIHR vëren se raportet e monitorimit nuk përmbanin gjetje të mbledhura në mënyrë metodike mbi aktivitetin financiar të kandidatëve. Ka akoma hapësirë për të përmirësuar kapacitetet mbikëqyrëse të KQZ-së për të zbatuar në mënyrë efektive legjislacionin në fuqi.

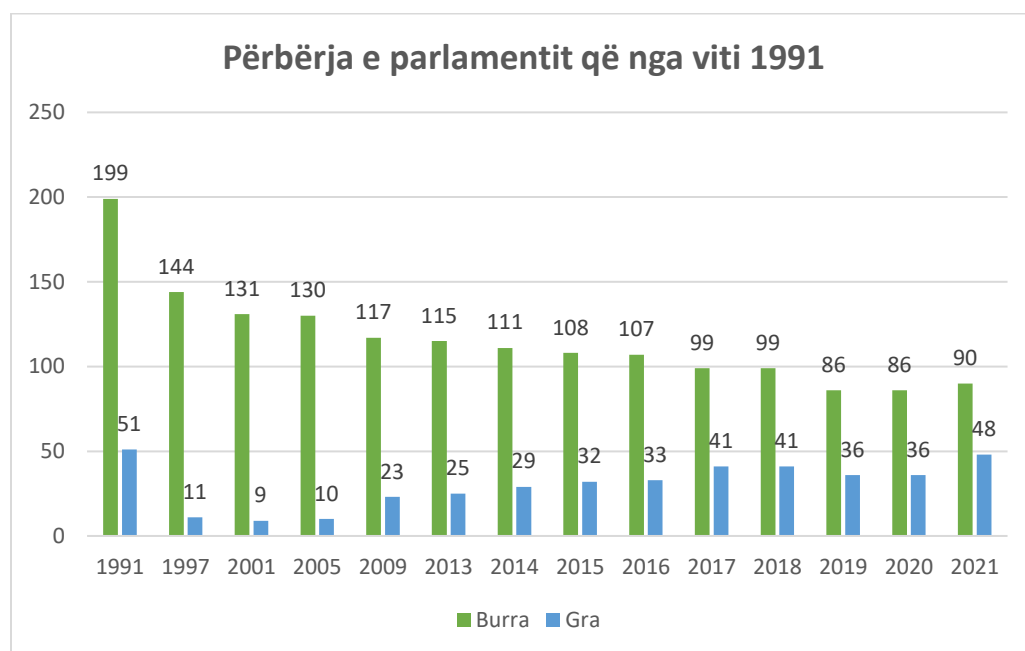
Financimi politik në veprim

Pavarësisht përmirësimeve ligjore dhe politike në vitet e fundit, situata në terren ndonjëherë flet për një realitet tjetër në lidhje me kostot e politikës dhe mungesën e transparencës reale në financimin e partive politike dhe zgjedhjeve. Një studim i kryer më parë nga Fondacioni Westminster për Demokracinë (WFD) tregoi se shpenzimet e partive politike ishin dukshëm më të larta se deklaratat zyrtare të bëra në KQZ. Raporte të shumta kanë nxjerrë në pah mungesën e transparencës dhe financimin informal të partive politike dhe fushatave të tyre. Një çështje tjetër e ngritur në raport ishte mbi mitingjet politike në Shqipëri. Sipas raportit, në Shqipëri u mbajtën më shumë se 2600 mitingje. Auditorët e KQZ-së kanë dhënë një vlerësim të kostos për këto tubime, i cili tregon një kosto të fshehur që në vetvete është më e lartë se kostot totale të raportuara nga tre partitë kryesore politike në Shqipëri. Vlerësimet e auditorëve të KQZ-së thanë se kostoja për një tubim të vetëm varioje nga 1,500 € në 40,000 €. Nëse çdo tubim politik kushton të paktën 1500 euro, atëherë në total, të gjitha partitë politike në Shqipëri shpenzuan të paktën 3.9 milionë euro vetëm për mitingje politike, që është më e lartë se 2.8 milionë euro të raportuara nga të gjitha partitë politike gjatë zgjedhjeve të 2017-ës.

¹⁸ OSCE/ODIHR. 2021. Raporti Përfundimtar i Misionit të Kufizuar të Vëzhgimit Zgjedhor: Zgjedhjet Parlamentare 2021. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/493687.pdf>

Në raportin mbi koston e politikës, disa nga gjetjet kryesore tregojnë se sistemi aktual favorizon partitë politike të mëdha në dëm të atyre më të vogla, duke ndikuar në mënyrë jo të qëllimshme edhe në pjesëmarrjen e grave në politikë. Gjithashtu, raporti thekson se edhe pse Komisioni Qendror i Zgjedhjeve ka bërë përmirësime thelbësore në auditimin e pasqyrave financiare të partive politike dhe në disponueshmërinë e tyre për shqyrtim nga publiku, ende ekziston një mospërputhje mes raporteve zyrtare të partive politike dhe shpenzimeve të tyre reale gjatë zgjedhjeve.

Raporti tregon gjithashtu se peizazhi aktual i modeleve të financimit politik dhe zgjedhor në Shqipëri ndikon në mënyrë negative edhe tek gratë. Në fakt, siç tregon raporti i WFD, është shumë e vështirë për të rinjtë dhe sidomos gratë të hyjnë në politikë, pasi nuk janë në gjendje të mbulojnë kostot e larta të fushatës. Kështu, qasja e pabarabartë në burimet financiare jo vetëm që ndikon në mos pjesëmarrjen e grave në zgjedhje, por gjithashtu kufizon angazhimin e tyre në shumë aktivitete politike. Mungesa e njohurive të grave për mbledhjen e fondeve dhe paaftësia e tyre për të mbuluar shpenzimet e një fushate elektorale shpjegojnë arsyet pse në skenën politike ka më pak gra sesa burra.

Burimi: INSTAT, Gra dhe Burra në Shqipëri 2022

Raporti i ODIHR-it mbi zgjedhjet parlamentare të vitit 2021 tregoi se partitë politike kanë bërë përpjekje për të rritur prezencën e grave në rolin e kandidateve në fushatë dhe kuota e detyrueshme për gratë është tejkaluar në shumicën e listave të kandidatëve. Si rezultat, gratë fituan mbi një të tretën e vendeve në parlamentin e ri. Megjithatë, kandidatet femra dhe personalitetet e tjera ishin pjesë e vetëm 19% të mbulimit të fushatës në lajmet dhe programet aktuale në mediat që u monitoruan nga ODIHR. Të njëjtat konkluzione u panë edhe për zgjedhjet vendore të vitit 2017. Gratë ishin aktive në fushatë, por të nënpërfaqësuar në mediat. Disa ngjarje kishin të targetuara në mënyrë specifike gratë votuese.

Megjithatë, partitë politike më të mëdha nuk e respektuan gjithmonë kuotën gjinore në listat e tyre të kandidatëve dhe kandidatet femra nuk patën shumë vëmendje në media. Edhe pse rreth

40% e kandidatëve ishin gra, ato fituan vetëm 26% të vendeve në parlamentin e ri. Gratë ishin të aktivizuara dhe të dukshme në fushatë dhe në disa aktivitete që ishin të dedikuara veçanërisht për gratë votuese. Kandidatet gra morën pak vëmendje nga media; kanalet televizive publike dhe private të monitoruara nga OSBE/ODIHR-i kushtuan vetëm 13% mbulimit të fushatës së grave.¹⁹

Në përgjithësi, duket se sistemi i kuotave ka krijuar një mjedis të favorshëm për gratë për të hyrë dhe për të avancuar në politikë. Në nivel vendor, gjatë zgjedhjeve të 2017-ës u regjistruan vetëm ato lista kandidatësh për këshilltarë që përfshinin 50% të secilës gjini, duke rezultuar në 44 për qind të mandateve të këshilltarëve vendorë të fituara nga gratë në këto zgjedhje. Në këto zgjedhje, njëmbëdhjetë gra kandiduan për postin e kryetareve të bashkive dhe tetë (13 %) prej tyre u bënë kryetare bashkie. Megjithatë, shumica e rëndësishme e roleve udhëheqëse brenda partive politike mbahet nga burrat. Me disa përjashtime, gratë politike nuk shfaqeshin shumë në fushatën elektorale ose protestat e opozitës.²⁰

Në lidhje me mbështetjen financiare gjatë fushatave elektorale për gratë kandidate, hulumtimet e mëparshme kanë treguar se shumica e tyre vjen nga anëtarët e familjes (63%), krahasuar me partitë politike (54%), bizneset (20%) dhe burimet e tjera të identifikuar si anëtarë të komunitetit, shoqëria civile dhe partitë simotra ndërkombëtare ofrojnë më pak mbështetje. Në përgjithësi, 46% e grave kandidate raportuan se kishin marrë mbështetje nga partia e tyre politike për ngritjen e kapaciteteve dhe 26% kishin marrë mbështetje nga shoqëria civile për të marrë pjesë në trajnime dhe për të organizuar tryeza të rrumbullakëta me votuesit. Përveç kësaj, pjesëmarrja në aktivitetet e organizuara nga shoqëria civile (si psh. trajnime për ngritjen e kapaciteteve të kandidatëve, tryezat e qytetarëve, mbledhjet e bashkisë etj.) ishte më e lartë në mesin e kandidatëve të zgjedhur (25%), krahasuar me ata që nuk u zgjedhën (8%).²¹

Një anketim i kryer nga WFD në vitin 2022 raportoi se financimi është një nga sfidat kryesore për gratë politike. Sipas anketës, 54.9% e grave të pyetura raportuan mungesën e mbështetjes financiare nga partitë politike si një nga faktorët kryesorë që pengojnë vendimet e tyre për të hyrë në politikë. Rreth 44.11% e të anketuarve theksuan mungesën e trajnimit dhe mentorimit të vazhdueshëm të kandidateve femra.²²

Në përgjithësi, edhe pse ka patur progres, peizazhi politik në Shqipëri vazhdon të mbizotërohet nga burrat. Një raport i vitit 2021 nga AWEN/WFD tregon se gratë vazhdojnë të jenë të nën-përfaqësuar në strukturat lokale të partive politike, si dhe në fushatat elektorale drejtuese, gjë që rrallë u besohet grave²³, një gjetje e cila është në përputhje me raportet e OSBE/ODIHR për dukshmërinë e grave gjatë fushatave elektorale.

¹⁹ OSCE/ODIHR. 2017. Raporti Përfundimtar i Misionit të Vëzhgimit të Zgjedhjeve: Zgjedhjet Parlamentare 2017. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/346661.pdf>

²⁰ OSCE/ODIHR. 2019. Raporti Përfundimtar i Misionit të Vëzhgimit të Zgjedhjeve: Zgjedhjet Vendore 2019. Online: https://www.osce.org/files/f/documents/1/f/429230_0.pdf

²¹ Rrjeti i Grave "Barazi në Vendimmarrje". 2018. Gratë, paratë dhe politika. Online: http://www.platformmagjinore.al/publikime/#EDM_publikime

²² WFD. 2022. Gjinia, përfaqësimi dhe partitë e djathta: aksesi i grave në partitë e kraut të djathtë në Shqipëri. Online: https://www.wfd.org/sites/default/files/2022-11/WFD%20Women%20Access%20to%20Right%20Wing%20Parties_ENG.pdf

²³ AWEN/WFD. 2021. Përfaqësimi i grave në zgjedhjet parlamentare: Raport Monitorimi. Online: https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2021/05/PËRFAQËSIMI-I-GRAVE-NË-ZGJEDHJET-PARLAMENTARE-2021_Raport-Monitorimi_AWEN-converted.pdf

Analiza e statuteve të partive politike

Partia Demokratike

Statuti i Partisë Demokratike përcakton një kuotë prej 30% për përfaqësimin e grave në komitetet drejtuese dhe në Këshillin Kombëtar të partisë. Përveç kësaj, ekziston një forum i grave i cili është i ngarkuar me përfaqësimin e interesave të anëtarëve të tij në të gjitha strukturat e partisë dhe ka një anëtarësim prej rreth 20,000 grash, siç raporton ISP në vitin 2017. Statuti i PD-së thekson se funksioni i forumit të grave është të nxitë pjesëmarrjen e grave në politikëbërje, strukturat vendimmarrëse të partisë dhe angazhimin e tyre në funksionet politike (Statuti i PD-së, pa datë). Parimet e përcaktuara në statut gjithashtu theksojnë se roli i partisë është të promovojë barazinë gjinore në jetën e partisë dhe të inkurajojë pjesëmarrjen e grave në pozita të zgjedhura dhe ekzekutive.

Në nivelin drejtues aktualisht ka 5 gra ose 33% të totalit, çka është në përputhje me zotime të statuteve të partisë për të pasur të paktën 30% nga gjinia më pak e përfaqësuar në të gjitha nivelet e strukturave partiake.

Lidhja Demokratike e Gruas në Shqipëri është një prej organizatave partnere të krijuara nën statutin e Partisë Demokratike. Organizatat partnere mbështesin aktivitetin e partisë në avancimin e saj. Pika 3 e statutit thekson se Partia Demokratike garanton përfaqësimin e organizatave partnere në të gjitha nivelet e përfaqësimit politik, duke përfshirë përfaqësuesit e Lidhjes Demokratike të Gruas në nivelin e parashikuar nga kodi zgjedhor.

Kutia 2.

Neni 55

Financat e partisë

- Burimet financiare të Partisë Demokratike përfshijnë kuotat e anëtarësimin, buxhetin e shtetit, donacione nga burime të ndryshme, si dhe financa dhe burime të tjera të lejuara nga legjislacioni përkatës
- Kuotat e anëtarësimin përcaktohen nga Kryesia e Partisë, ndërsa rregullat për mbledhjen, administrimin dhe përdorimin e tyre janë të përshkruara në dokumente të dedikuara.
- Bilancet, duke përfshirë të ardhurat dhe shpenzimet nga buxheti vjetor i Partisë Demokratike, publikohen në faqen zyrtare të PD-së në internet.

Në fakt, statuti nuk specifikon se si do të mbështeten dhe financohen organizatat partnere, siç është Lidhja Demokratike e Gruas. Përveç kësaj, edhe pse statuti kërkon transparencë në raportimin e burimeve dhe shpenzimeve financiare, ku sipas nenit 55 ato duhen postuar online çdo vit, në faqen e partisë nuk ka raporte të tilla.

Nuk ka programe specifike, të vazhdueshme dhe gjithëpërfshirëse që synojnë të mbështesin gratë anëtare të Partisë Demokratike. Nuk është e qartë si shpërndahen financat dhe nëse ka burime të rregullta që shkojnë për Lidhjen Demokratike të Gruas. Përveç kuotës 30% të mandatuar në Statutin e Partisë, nuk duket se ka përpjekje të tjera për të mbështetur kandidatet gra. Siç vërehet në raportet e vazhdueshme të OSBE/ODIHR për zgjedhjet në Shqipëri, edhe pse numri i grave në përgjithësi është rritur që nga futja e kuotave gjinore në Kodin Zgjedhor,

gratë ende janë të nën-përfaqësuara në fushatat zgjedhore, ato marrin më pak vëmendje nga media dhe shpesh nuk kanë akses në burime.

Sipas hulumtimeve të mëparshme të WFD, Lidhja Demokratike e Gruas së Shqipërisë ka ndërmarrë disa nisma për ngritjen e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimin, por nuk janë pjesë e një programi dhe strategjie të strukturuar dhe afatgjatë të partisë. Në vitin 2021, LDGSH hartoi Strategjinë dhe Planin e Veprimit për Barazinë Gjinore të Partisë Demokratike²⁴, megjithatë, nuk janë ndërmarrë veprime për të zbatuar këtë plan veprimtarie.

Partia Socialiste

Nenet 3, 23, 37, 43 dhe 63 të *Statutit të Partisë Socialiste* kanë disa dispozita për të inkurajuar pjesëmarrjen e grave në strukturat e saj partiake. Partia vendos një kuotë gjinore prej 30% për strukturat e saj dhe një kuotë prej 50% për kongreset kombëtare të partisë dhe kandidatët që konkurrojnë për këshillat bashkiakë në zgjedhjet vendore. Me rreth 30,000 gra anëtare në strukturat e saj, Partia Socialiste ka themeluar Forumin e Gruas që nga viti 2003 (ISP, 2017). Statuti dhe Rregulloret e Partisë Socialiste të Shqipërisë përcaktojnë se forumi përfaqëson interesat e grave dhe parashikon parimet e të drejtave të grave në shoqëri, duke përfshirë barazinë gjinore në tregun e punës, pjesëmarrjen politike dhe përfaqësimin në jetën publike (Statuti i PS-së, nuk ka datë).

Kutia 3.

Organizata Socialiste është themeluar:

- a. Bazuar në parimin e përfaqësimit jo më pak se 30% të secilës gjini.

Organizata Socialiste drejtohet nga dy bashkëkryetarë, nga një për secilën gjini.

Delegatët e Kongresit

Listat e kandidatëve dhe lista e fituesve si delegatë duhet të sigurojnë një përfaqësim prej 50% për secilën gjini. Për secilën listë, duhet të përfshihet 10% të rinj dhe të reja që kanë moshën deri në 30 vjeç.

Asambleja Kombëtare

Lista e kandidatëve dhe lista e fituesve për Asamblenë Kombëtare duhet të sigurojë jo më pak se 40% përfaqësim të secilës gjini.

Statuti i Partisë Socialiste ka dispozita të detajuara për burimin dhe përdorimin e burimeve financiare. Kapitulli 14 i dedikohet dispozitave për burimet financiare dhe materiale të partisë. Për të qenë më konkrete, këto burime vijnë nga kuotat e anëtarësimit, buxheti i shtetit, donacionet ligjore në natyrë, të ardhurat nga sipërmarrjet që përdorin asetet e partisë dhe të ardhurat e tjera në përputhje me ligjin. Një tjetër burim janë ndihmat nga mbështetësit dhe pjesëtarët e partisë, por natyra e ndihmës së përmendur në nenin 68 të statutit nuk është e qartë.

²⁴ WFD. 2022. Online: https://www.wfd.org/sites/default/files/2022-11/WFD%20Women%20Access%20to%20Right%20Wing%20Parties_ENG.pdf

Ndryshe nga statutet e partive të tjera të analizuar këtu, statuti i Partisë Socialiste parashikon rregulla specifike për dhuratat, duke përfshirë mënyrën e regjistrimit, kufijtë dhe kush ka të drejtë për t'i dhënë ato. Megjithëse ai përmban dispozita për përdorimin e burimeve financiare (specifikisht neni 72), statuti nuk i referohet barazisë gjinore dhe nuk synon financim gjinor për gratë anëtare të partisë. Në të kundërt me statutet e partive të tjera të analizuar, statuti i PS-së nuk parashikon dispozita të tjera për barazinë gjinore përveç kuotave gjinore të përcaktuara më lart. Nuk ka mekanizma të tjerë për barazinë gjinore brenda statutit të partisë. Edhe pse është zhvilluar një strategji për barazinë gjinore, nuk është e qartë nëse dhe si po zbatohet në praktikë.

Partia e Lirisë

Statuti i Partisë së Lirisë përmban një dispozitë të përgjithshme në nenin 17, e cila parashikon se Lëvizja e Gruas për Integrim përfaqësohet përmes listave specifike të kandidatëve në forumet e partisë në të gjitha nivelet në masën jo më pak se 50%. Kjo është e vetmja dispozitë që lidhet me kuotat gjinore në statutin e partisë. Statuti përmban edhe dispozita për themelimin e Lëvizjes së Gruas për Integrim brenda partisë dhe ndryshe nga të gjitha statutet e tjera të analizuar këtu, neni 17 i statutit parashikon linja të veçanta buxhetore për krahun e grave të partisë si dhe për krahun rinor. Ky është një shembull praktik i mirë që mund të konsiderohet edhe për partitë e tjera politike në Shqipëri. Megjithatë, statuti nuk specifikon se nga do të vijë financimi për këto krahe apo dhe në çfarë përqindje krahasuar me strukturat dhe aktivitetet e tjera partiake.

Përfundime

Kjo analizë tregon se:

- Nuk është arritur plotësisht transparencja në financimin politik dhe zgjedhor. Ka hapësirë për përmirësim të kuadrut ligjor dhe zbatimin e dispozitave që lidhen me transparencën dhe llogaridhënien. Është e nevojshme rritja e kapaciteteve të partive politike për të respektuar parimet e statuteve të tyre për financimin politik, raportimin dhe transparencën.
- Edhe pse ka gjoha të parashikuara për partitë politike që nuk plotësojnë kuotat gjinore, praktika ka treguar se ato preferojnë të paguajnë gjokat sesa të rrisin numrin e grave në listat e tyre. Është e rëndësishme të hulumtohen dhe shtohen metoda dhe mjete të tjera në legjislacionin ekzistues si stimuj për partitë politike për përfshirjen e më shumë grave në listat e tyre dhe ulja e financimit për ato subjekte politike që nuk respektojnë kuotat gjinore, etj.
- Statutet e partive politike përmbajnë parime të rëndësishme për promovimin e barazisë gjinore në strukturat e tyre. Shumica e partive të analizuar kanë dispozita për barazinë gjinore në strukturat e tyre dhe kanë krijuar forume të grave. Megjithatë, përtej këtyre dispozitave, nuk ekziston një strategji e qartë për fuqizimin e rolit të grave brenda partisë.
- Nuk ka mekanizma të qëndrueshëm për financimin e forumit të grave, nuk ka programe trajnimi të qëndrueshme që synojnë rritjen e financimit dhe aftësive për gratë candidate dhe nuk ka lehtësira për pjesëmarrjen e grave në partitë politike. Partitë politike në Shqipëri mund dhe duhet të bëjnë më shumë për të fuqizuar gratë që janë tashmë në partitë e tyre si edhe për të tërhequr më shumë gra, veçanërisht në zonat rurale.
- Partitë politike nuk kanë bërë një analizë të plotë të strukturave, statuteve, procedurave dhe funksionimit të tyre në aspektin gjinor. Prandaj, është e rekomandueshme që të

bëhet një auditim gjinor për të identifikuar më mirë boshllëqet dhe praktikat e mira që tashmë ekzistojnë dhe për të gjetur zgjidhje konkrete për adresimin e mungesave dhe zgjerimin e praktikave të mira.

- Megjithëse legjislacioni shqiptar aplikon një formë të financimit politik me objektiv gjinor, përmes gjobave për partitë politike që nuk i plotësojnë kuotat gjinore, ka edhe mekanizma të tjerë, si stimujt për shembull, që mund të jenë më efektivë në rritjen e burimeve financiare nga partitë politike në dispozicion të grave.
- Partitë politike nuk zbatojnë financime specifike gjinore për të inkurajuar kandidatet e tyre gra dhe forumet e grave. Ka shembuj të praktikave më të mira nga e gjithë bota që mund të merren në konsideratë dhe të përdoren në statutet, procedurat dhe rregulloret e tjera të partive të tyre.
- Forumet politike të grave në Shqipëri janë struktura të dobëta dhe nuk kanë akses të veçantë në fondet e partive politike. Gjithashtu, forumet e grave nuk kanë një tarifë anëtarësie ose një strukturë të qartë menaxhuese për të mbledhur fonde që do të mund të përdoren më vonë për të mbështetur pjesëmarrjen e grave në fushatat zgjedhore.

Rekomandime

Për politikëbërësit:

- Prezantimi i kriterëve gjinore për ndarjen e fondeve publike, duke u fokusuar në numrin e kandidateve femra të propozuara nga çdo parti ose të zgjedhura në parlament, si dhe përqindjen e grave në krye të listave të kandidatëve.
- Zbatimi i të gjitha rregulloreve të fundit të miratuara për financimin e fushatave dhe rishikimi i atyre që nuk kanë funksionuar në praktikë. Të gjitha rregulloret duhet të zbatohen edhe gjatë periudhës së nominimit.
- Dhënia e fondeve publike duhet të kushtëzohet me zbatimin e kuotave gjinore brenda partive.

Për partitë politike

- Zhvillimi dhe forcimi i rregullave të brendshme të partive politike për procesin e nominimit të kandidatëve dhe zhvillimi i mekanizmave të mbledhjes së fondeve brenda partisë dhe rrjeteve politike bazë për të mbështetur kandidatet femra në fazën para-nominimit dhe sigurimin e tyre me burime nëse përzgjidhen.
- Organizimi i trajnimeve për kandidatet femra me fokus në rregulloret kryesore të financimit të fushatës dhe detyrat dhe përgjegjësitë e tyre.
- Organizimi i trajnimeve për kandidatët meshkujt për çështjen e barazisë gjinore dhe rëndësinë e pjesëmarrjes së grave në politikë.
- Prezantimi i një politike të barazisë gjinore në statutet e partive kombëtare për të siguruar që kandidatet femra vendosen në pozicione konkurruese dhe të 'fitueshme' dhe mund të përfitojnë nga një shpërndarje e barabartë e financimit të fushatës dhe burimeve të tjera.
- Krijimi i 'fondeve të veçanta' të dedikuara për kandidatet femra që mund të përdoren për të ndihmuar në organizimin e fushatave zgjedhore dhe sigurimin e një shpërndarjeje më të barabartë të financimit të fushatës dhe burimeve të tjera për gratë.

Për forumet politike të grave

- Trajtimi i barazisë gjinore në rregulloret e brendshme partiake. Përmbushja e barazisë gjinore me miratimin e një deklaratë në rregulloret e brendshme të partive politike është

një hap i rëndësishëm në sigurimin e një kornize të drejtë dhe të përgjegjshme për pjesëmarrjen e grave në politikë. Disa parti politike kanë klauzola për barazi në deklaratat e tyre të vizionit dhe në aktet nënligjore të partisë.

- Kërkesa për miratimin e kuotave dhe masave për pjesëmarrjen e grave në strukturat vendimmarrëse brenda statutit të partive politike. Partitë politike mund të sigurojnë që gratë të emërohen në komitetet kryesore të partisë, grupet e punës dhe grupime të tjera.
- Partitë politike duhet të kontribuojnë në zhvillimin e politikave për të promovuar interesat e grave në platformat e tyre politike dhe të këshillojnë udhëheqjen e partisë për çështjet gjinore.;
- Ata gjithashtu duhet të kontribuojnë ose të mbikëqyrin zbatimin e politikave të barazisë gjinore, përfshirë zbatimin e kuotave gjinore në procesin e rekrutimit të kandidatëve.

Për Organizatat e Shoqërisë Civile

- Zhvillimi i një fushate të edukimit qytetar për të nxitur pjesëmarrjen dhe përfaqësimin e grave në politikë;
- Organizimi i trajnimeve të personalizuara dhe zhvillimit të kapaciteteve për gratë kandidate mbi strategjitë efektive për të mbledhur burime të drejtpërdrejta dhe të indirekte, si dhe mënyra efektive për t'i përdorur ato burime;
- Sensibilizimi i profesionistëve të medias në lidhje me rëndësinë e barazisë gjinore në mbulimin mediatik dhe për rëndësinë e profilizimit të grave si lidere të afta; dhe
- Monitorimi i mekanizmave të llogaridhënies së partive politike për shpenzimet e fushatës dhe buxhetet e brendshme.

Anekset

Kutia 4.

Pyetje mbi auditimin gjinor

Kush bën çfarë?

- Cilat janë aktivitetet ku burrat dhe gratë marrin pjesë zakonisht?
- A marrin gratë përsipër aktivitete partiake më shumë se burrat për shkak të gjinisë së tyre?
- A ka ndonjë pozicion të paracaktuar për shkak të gjinisë për burrat ose gratë?

Sekretariatet dhe grupimet e grave

- A ka partia një grupim të grave?
- A është ky grup pjesë e strukturave vendimmarrëse dhe ekzekutive të partisë?
- A artikulojnë nga ky grup interesat dhe opinionet e grave në lidhje me politikat e brendshme dhe të jashtme të partisë?

Kush zgjidhet në pozicione të larta?

- Sa burra dhe gra janë pjesë e Komitetit Kombëtar Ekzekutiv të partisë? Cili është roli që gratë mbartin?
- Sa gra dhe burra janë pjesë e Komitetit Politik? Cili është roli i tyre?

Kush ka më shumë akses në burime?

- Në terma të përgjithshëm, a kanë gratë dhe burrat akses të barabartë në financat e partisë? Po gjatë fushatave elektorale?
- A kanë burrat ose gratë më shumë akses dhe mbështetje në burimet e partisë (Organizative dhe logjistike, politike, etj...)?

Kush ka më shumë akses në mundësitë për trajnim?

- A ofrohen rregullisht trajnime nga partia? Nëse po, në çfarë çështjesh?
- A adresohet në trajnime nxitja e ndërgjegjësimit për barazinë gjinore?
- A janë burrat dhe gratë përfitues të barabartë të mundësive për trajnim?

Kush vendos se cilët kandidatë do të përzgjidhen dhe si?

- Si i përzgjedh kandidatët partia për pozicionet elektorale? A janë të qarta rregullat dhe kriteret?
- A përpiqet partia të arrijë barazi gjinore mes kandidatëve të saj?
- A janë gratë anëtare të partisë pjesë e komisioneve përzgjedhëse të kandidatëve?

Platforma dhe programi i partisë

- Si i ndërton partia platformën dhe programin e saj?
- A është procesi i hapur dhe gjithëpërfshirës për të gjitha grupet e ndryshme brenda partisë?
- A kanë gratë anëtare akses dhe zë në këtë proces?

Burimi: Idea International. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/a-framework-for-developing-gender-policies-for-political-parties.pdf>

Referencat dhe Bibliografia

- AWEN/WFD (2021). Përfaqësimi i grave në zgjedhjet parlamentare: Raport Monitorimi. Online: https://awenetwork.org/wp-content/uploads/2021/05/PËRFAQËSIMI-I-GRAVE-NË-ZGJEDHJET-PARLAMENTARE-2021_Raport-Monitorimi_AWEN-converted.pdf
- Ballington, Julie, Barazia në Politikë: Një Sondazh mbi Gratë dhe Burrat në Parlamente, Bashkimi Ndër-Parlamentar, Gjenevë, Zvicër, 2008.
- Freedom House, Costa Rika. Online: <https://freedomhouse.org/country/costa-rica/freedom-world/2021>
- Fondi Ndërkombëtar për Sistemet Zgjedhore (2014). Financimi Politik dhe Barazia Gjinore. Online: <https://www.ifes.org/publications/political-finance-and-gender-equality>
- I know Politics (Pa datë). Online: <https://www.iknowpolitics.org/en/comment/19297#comment-19297>
- Instituti Hollandez për Demokracinë Shumëpartiake (Pa datë). Financimi i Partive Politike dhe Pjesëmarrja e Barabartë e Grave: Kenia, Tunizia, and Kolumbia. Online: <https://nimd.org/theme-brochures/political-party-financing-and-equal-participation-of-women/>
- International IDEA (2016). Një kornizë për zhvillimin e politikave gjinore për partitë politike. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/a-framework-for-developing-gender-policies-for-political-parties.pdf>
- International IDEA (2018). Financat Publike me fokus Gjinor për Partitë Politike. Një analizë krahasuese. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/gender-targeted-public-funding-for-political-parties.pdf>
- International IDEA (2020). Reformat e Financave Politike: Si t'u përgjigjemi sfidave të sotme të politikëbërjes. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/political-finance-reforms.pdf>
- International IDEA (2021). Reformimi i Financave Politike për më Shumë Diversitet në Postet Politiket. Online: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/reforming-political-finance-for-more-diversity-in-political-office.pdf>
- International IDEA (Pa datë). Kuota Vullnetare e Partive Politike. Online: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/voluntary-overview>
- Muriaas, Ragnhild & Mazur, Amy G. & Hoard, Season (2022). Pagesat dhe gjobat për demokracinë: Financimi gjinor i zgjedhjeve në veprim në mbarë botën. Rishikimi i Shkencave Politike Amerikane. 116. doi:10.1017/S0003055421000976. Online: <https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/9A8671265ED91C755324B717B556F7CD/S0003055421000976a.pdf/payments-and-penalties-for-democracy-gendered-electoral-financing-in-action-worldwide.pdf>

- Murray, Rainbow & Muriaas, Ragnhild & Wang, Vibeke (2021). Hyrja Editoriale: Gjinia dhe financimi politik. Revista Ndërkombëtare e Shkencave Politike. 44. 019251212110409. 10.1177/01925121211040961. Online: https://www.researchgate.net/publication/354775021_Editorial_introduction_Gender_and_political_financing
- OSCE/ODIHR (2016). Përmbledhje e praktikave të mira për avancimin e pjesëmarrjes politike të grave në rajonin e OSBE-së. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/8/1/224206.pdf>
- OSCE/ODIHR (2017). Raporti Përfundimtar i Misionit të Vëzhgimit Zgjedhor: Zgjedhjet Parlamentare 2017. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/4/d/346661.pdf>
- OSCE/ODIHR (2019). Raporti Përfundimtar i Misionit të Vëzhgimit të Zgjedhjeve: Zgjedhjet Vendore 2019. Online: https://www.osce.org/files/f/documents/1/f/429230_0.pdf
- OSCE/ODIHR (2021). Raporti Përfundimtar i Misionit të Kufizuar të Vëzhgimit Zgjedhor: Zgjedhjet Parlamentare 2021. Online: <https://www.osce.org/files/f/documents/5/1/493687.pdf>
- Programi për Zhvillim i Kombeve të Bashkuara dhe Instituti Kombëtar Demokratik për Çështjet Ndërkombëtare. Fuqizimi i grave për parti më të forta politike. Një udhëzues praktikash të mira për të promovuar pjesëmarrjen politike të grave. Online: [Empowering-Women-PolitParties-ENG_0.pdf \(ndi.org\)](https://www.ndi.org/empowering-women-politparties-eng-0.pdf)
- Projekti ACE (Pa datë). Gjinia dhe Zgjedhjet. Online: <https://aceproject.org/ace-en/topics/ge/ge2/ge21/ge212/political-and-campaign-finance-legislation>
- Rrjeti i Grave "Barazi në Vendimmarrje" (2018). Gratë, Paratë, dhe Politkat. Online: http://www.platformagjinore.al/publikime/#EDM_publikime
- Rrjeti Ndërkombëtar i Njohurive mbi Gratë në Politikë (Pa datë). Praktikrat e Suksesshme të përdorura nga gratë në politikë. Online: https://iknowpolitics.org/sites/default/files/cr_best_practices_used_by_political_parties_to_promote_women_in_politics.pdf
- WFD (2022). Gjinia, përfaqësimi dhe partitë e krahut të djathtë: Aksesi i grave në partitë e krahut të djathtë në Shqipëri. Online: https://www.wfd.org/sites/default/files/2022-11/WFD%20Women%20Access%20to%20Right%20Wing%20Parties_ENG.pdf
- WFD. Kostot Politike në Shqipëri. Online: <https://www.costofpolitics.net/reports/eastern-europe/view/c51ce410c124a10e0db5e4b97fc2af39/>

Fondacioni Westminster për Demokraci (WFD) është institucion publik i Mbretërisë së Bashkuar që mbështet demokracinë në të gjithë botën. Me shtrirje ndërkombëtare, WFD punon me parlamentet, partitë politike, grupet e shoqërisë civile dhe me zgjedhjet që të ndihmojë t'i bëjë sistemet politike të shteteve më të drejta, më përfshirëse dhe llogaridhënëse.

www.wfd.org

[@WFD_Democracy](https://twitter.com/WFD_Democracy)

[@WestminsterFoundation](https://www.facebook.com/WestminsterFoundation)

Fondacioni Westminster për Demokraci është një organ ekzekutiv publik i sponsorizuar nga Ministria e Punëve të Jashtme, Komonuelthit dhe Zhvillimit.

